

Catrine Clay
ÚTVESZTŐK

Catrine Clay

ÚTVESZTŐK

Emma és Carl Gustav Jung kapcsolata
és a pszichoanalízis korai évei

A fordítás alapja: Catrine Clay: *Labyrinths: Emma Jung, Her Marriage to Carl and the Early Years of Psychoanalysis*. Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd. under the title *Labyrinths*. Catrine Clay asserts the moral right to be identified as the author of this work.

Copyright © Catrine Clay, 2016

Fordította: © Pétersz Tamás, 2018

Szerkesztette: Kugler Judit

Borítóterv: Tabák Miklós

HVG Könyvek, Budapest, 2019

Kiadóvezető: Budaházy Árpád

Felelős szerkesztő: Tanács Eszter

www.hvgkonyvek.hu

ISBN 978-963-304-743-9

Minden jog fenntartva.

Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképeseti úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Szauer Péter

Nyomdai előkészítés: Sörfőző Zsuzsa

Nyomás: Gyomai Kner Nyomda Zrt.

Vezérigazgató: Erdős Tamás

GABYNAK

Szeretett kicsi unokahúgomnak
és segítőtársamnak

Tartalom

1. Bécsi látogatás	11
2. Két gyermekkor	25
3. Titkos eljegyzés	46
4. Gazdag házasság	65
5. Válságos időszak	85
6. Álmod és próbatételek	101
7. Saját otthon	119
8. Szörnyű botrány	137
9. Emma lép	155
10. Egy nehéz év	175
11. <i>Ménage à trois</i>	193
12. A nagy háború	207
13. Az amerikaiak	223
14. A húszas évek	241
15. Révbe érve	264
Jegyzetek	287
Felhasznált irodalom	309
A képek forrása	315
Köszönetnyilvánítás	317
Név- és tárgymutató	321

„Az ilyen, némileg útvesztőszerű természetű emberekben könnyen elvész a másik ember [...]. Ez bizonyosan nem mindig kellemes, ha a tevékenysége gyakran abból áll, hogy az előbbit minden mellék- és kerülő úton követi.”¹

Carl Gustav Jung

Bécsi látogatás

1907. március 2-án, szombaton Carl Gustav és Emma Jung ötnapos látogatásra Bécsbe érkezett. A Grand Hotelben, a város legdivatosabb szállodájában vettek ki szobát, alig néhány percnyi sétára az Operaháztól és a híres Ringstrassétól. Velük tartott Ludwig Binswanger is, a zürichi Burg-hölzli elmegyógyintézet munkatársa, ahol Carl Gustav Jung orvosként és Eugen Bleuler igazgató első asszisztenseként dolgozott. Másnap délelőtt 10 órakor találkozójuk volt Sigmund Freuddal, aki vasárnapi ebédre hívta őket a Berggasse 19. szám alatti otthonába, rövid sétára onnét. Még egyikük sem találkozott személyesen a Herr Professorral, bár Jung már több mint egy éve levelezett vele.

Emma Jung 24 éves volt, csinos – hullámos barna haját feltűzve hordta a hatalmas kalap alatt –, és nagyon gazdag. A márciusi hideg ellen viselt, hosszú szoknyából és bundából álló öltözéke igen sokba került, mégsem tűnt hivalkodónak, mivel maga Emma sem volt az. Carl rendkívül jóképűnek számított a maga északi, germán módján: világosbarna hajával, kis bajuszkájával, az aranykeretes szemüveg mögött csillogó sötét szemével, több mint 180 centiméteres magasságával és erőteljes testalkatával impozáns jelenség volt. Ragyogó elméjű, nagyratörő fiatalember, aki most készült meghódítani a pszichoanalízis¹ új és tudományosnak egyelőre nemigen nevezhető területét, ahol a nála 20 esztendővel idősebb Freud professzor volt a megkérdőjelezhetetlen szaktekintély. Ha valaki megpillantja a Grand Hotel elegáns – csupa csillár, díszes galériákkal körbefuttatott, gőzgéppel hajtott felvonóval felszerelt és libériás londinerekkel és hordárokkal teli – előcsarnokának bársonykanapéján üldögélő Emmát és Carl Jungot, egy ebbe a miliőbe

tökéletesen illő párt lát maga előtt: gazdagok, szépek, fiatalok, és minden jel szerint tökéletesen boldogok is.

A látszat azonban néha csal. Nem sokkal a bécsi utazás előtt Emma komolyan fontolgatta, hogy ultimátumot intéz a férjéhez: vagy megváltozik, vagy elválnak tőle, ami a 20. század elején botrányos és igen ritka dolognak számított, ráadásul teljesen idegen is volt Emma Jung visszahúzódó személyiségétől. Úgy érezte, végleg eltévedt problémákkal terhelt házasságuk útvesztőjében. Az élet egyszerűen nem mehetett tovább úgy, ahogyan addig.

Emma és Carl 1907-ben már négy éve voltak házасok, és két kislányt neveltek – a hároméves Agathét és a majdnem kétéves Gretlit –, akikre most odahaza Zürichben a nevelőnő vigyázott, Carl édesanyja és hajadon húga, Trudi segítségével. A négy év talán nem olyan hosszú idő, ahhoz azonban elég volt, hogy Emma rájöjjön, milyen bonyolult is a helyzete, ahhoz viszont nem, hogy megoldást is találjon rá. A problémának két összetevője is volt. Az egyik Carl modora és viselkedése: mások előtt tanúsított túlzott és gyakran már-már arroganciának ható magabiztossága egy nagyon eltérő, sokkal összetettebb személyiséget palástolt, amelyet azonban Emma hiába próbált megérteni, folyton kisiklott a kezei közül. A probléma másik részére sem kínálkozott könnyű megoldás. Carl állandóan más nőkkel flörtölt, azok pedig vele, és ez olyan érzelmeket váltott ki Emmából, amelyeknek korábban a létezéséről sem tudott: a viharos féltékenységi és dührohámokra kínzó önmarcangolás és vádaskodás következett. Mindezeket túl Carlban mérhetetlen becsvágy munkált: éjt nappallá téve, valóságos megszállottként dolgozott az elmegyógyintézetben, attól a szilárd meggyőződéstől hajtva, hogy mindenki másnál jobban érti az örülteket, hiszen sok tekintetben kifejezetten hasonlít rájuk. Mindezek mellett gyakorlatilag nem maradt ideje a családi életre. Emma órákon át ücsörgött a Burghölzli elmegyógyintézet második emeletén lévő lakásukban, várva, hogy férje hazatérjen.

Akadtak persze további nehezítő körülmények is. Emma egy ismert, gazdag iparoscsaládból, a schaffhauseni Rausenbach családból származott: Svájc egyik leggazdagabb örökösője volt. Carl ezzel szemben a svájci református egyház szegény lelkipásztorának fia volt. Amikor megismerkedett Emmával, 3000 svájci frankra rúgó adóssága volt,² amely akkoriban,

amikor egy munkás heti 30 frank körül keresett, igen nagy összegnek számított.³ Carl számára a szegénység nagyon megalázó volt, hiszen a Jung család Bázelen köztisztviselőnek örvendett, és a legtöbb tagja egyáltalán nem számított szegénynek. Az apja azonban, csakis általa ismert okokból úgy döntött, félreeső parókiákon vállal munkát, amivel alig tudta biztosítani a családja megélhetését. Ők voltak tehát a szegény vidéki rokonok, és Carl szívből gyűlölte ezt az állapotot. Az Emmával való házasságkötése révén azonban a felesége minden pénzének és vagyontárgyának az örökösévé lépett elő, és nemcsak hogy megszabadult az adósságától, de saját jogán is függetlenné vált, vagyis támogathatta elszegényedett anyját és húgát. Emma családja nem volt teljesen meggyőződve róla, hogy Herr Doktor Jungban nem csak a jól ismert, régimódi hozományvadaszt tisztelhetik, ezért lányuknak további külön havi járandóságot biztosítottak. Válás esetén mindkét félre az a vagyon szállt vissza, amit magukkal hoztak a házasságba,⁴ ez pedig igencsak jól jött egy ultimátum alátámasztásához.

Így állt tehát kettőjük dolga, amikor 1907 márciusában Herr Professor Freudra várakoztak a Grand Hotel előcsarnokában. Egy dolog viszont teljesen bizonyos volt: Emma szenvedélyesen szerette Carlt, és kész volt a legvégsőig harcolni, hogy megtartsa őt. Ami Carlt illeti, talán a pénzéért vette el a feleségét, talán nem. De biztos, hogy nem a pénz volt az egyetlen oka. A mélyebb okok, személyiségéhez híven, ennél sokkalta bonyolultabbak voltak.

A Jung házaspár tavaszi vakációja a legjobbkor jött, hogy elterelje a figyelmüket. Kettesben utaztak, három hét leforgása alatt három országba látogattak el, és a legjobb hotelekben szálltak meg. Útjuk érintette Budapesten, majd az Isztrián Fiumét és Abbáziát is, első állomásuk azonban Bécs volt, ahol Carl már jó előre megszervezte a találkozót. „Jövő szombat este Bécsbe érkezem, és remélem, vasárnap délelőtt 10 órakor felkereshetem Önt”⁵ – írta Carl a *Hochverehrter* – vagyis nagyra becsült – Freud professzornak február 26-án. „A feleségem bécsi tartózkodásom idejére minden kötelezettség alól felmentett – tette hozzá –, és indulásom előtt bátorkodom tudatni Önnel, melyik hotelben fogok megszállni, hogy amennyiben szükséges, üzenhessen nekem. Legőszintébb híve, Dr. Jung.”